

ספר משלי פרק א

- (ב) לְדַעַת חִכְמָה וּמוֹסֵר לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה:
- (ג) לְקַחַת מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל צְדָק וּמִשְׁפָּט וּמִשְׁרִים:
- (ד) לְתַת לַפְתָּאִים עֲרָמָה לְנַעַר דְּעַת וּמִזְמָה:

ביאור הגר"א - משלי פרק א פסוק ג

לקחת גו' ומ"ש למעלה לדעת חכמה ואח"כ מוסר וכאן מוסר לבד כי לידיעה צריך תחלה לידע החכמה ואח"כ ליסר א"ע במוסר אבל לענין עשייה העיקר הוא המוסר. צדק וגו' כלומר זהו השכל שצריך האדם לקחת שיהא בו כלולים כל המדות והיינו צדק לעשות חסד וצדקה עם כל הבריות וכשילך בדרך זו לבד אין זה מוסר השכל כי לא יצליח שלפעמים צריך האדם למדת הכעס שהוא משפט והיינו בינו לבין עצמו כמשחז"ל לעולם ירגיז אדם כו' ולא לילך אחר תאוותו ואף לשאר בני אדם צריך למדת הכעס לתת דין לרשעים לאיש כדרכיו כפי הדין וכן משרים שלפעמים צריך למדת היושר וזהו על פי רוב ולכן מוסר השכל אינו רק אם יהיה כלול מכל השלשה הנ"ל ואז יצליח בכל דרכיו והן ד' דברים כמו שכתוב לקמן צדק ומשפט ומשרים כל מעגל טוב ואמרו מאי כל מעגל טוב זה התוכחה והוא נגד מוסר השכל והם ג"כ אותן שכתוב (בישעיה יא) ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ (הג"ה ונלע"ד פירושו שאותם שהם דלים עדיין שהלכו אחר מדות רעות אחר התאוה או אחר הכעס ולהם רפואתן שילכו בהפוכן כמ"ש הרמב"ם בהלכות דעות אמר אצלם ושפט בצדק הן הב' מידות צדק ומשפט כי הן צריכין לזה לכל א' הפכו אבל לענוי ארץ הם שכבר שברו יצרן להם טוב דרך המישור והתוכחה שהם טוב לצדיקים לכן כתיב והוכיח במישור והבן:

ביאור הגר"א - משלי פרק א פסוק ד

לתת אחר שיהא לומד וידע וגם יקיים אז יהיה יכול גם ללמד לאחרים וזהו לתת גו' ועוד שתכלית הספר הזה אף שאחר שילמוד וידע ויקיים יהיה לו סייעתא דשמיא שיבין עוד וזהו לתת לו מן השמים:
לפתאים גו' כי סוג החכמה נחלק לכמה מינים פרטים ומהם חכם וערום וחכם היינו מי שלמד וקבל וידע הרבה וערום הוא היודע לפתות ולומר דברים טובים ומתוקים ואון טמון בלבו וכן המכיר ומבין את זה נקרא ג"כ ערום וזהו לתת לפתאים למי שהוא קל להתפתות מחמת שהוא תם ואינו יודע ערמוניות ועי"ז יהיה ערום כמ"ש אני חכמה שכנתי ערמה ויבין פיתויו של יצה"ר לנער לאותן שהן ריק מחכמה ואינו יודע כלום יתנה להן דעת ומזמה פנימיות וחצוניות (הג"ה ונראה לענ"ד שזימה מתרגם המתרגם עצת חטאין והיינו שיתנה לנער שאינו יודע כלל וא"א לו לא לעשות מצות ולא להשמר מעבירות ועי"ז יהיה לו דעת שיהיה יודע המצות וגם להתיעץ איך להשמר א"ע מזימה שהוא עצת חטאין וכן כל מזימה שבספר הזה יתפרש ע"ד זה):